

УДК 811. 111 (07)

**(АНТИ)ДИСКРИМІНАЦІЙНІ ПРАКТИКИ, ОБМЕЖЕННЯ
ТА БАР'ЄРИ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ:
АНОТОВАНА БІБЛІОГРАФІЯ**

Плотніков Є. О., Коробейнікова Т. І.

plotnikov@ndu.edu.ua; tikorobeinikova@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6010-247X>; <https://orcid.org/0000-0001-9218-5409>

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя;

Університет імені Альфреда Нобеля, Дніпро

Дата надходження 01.06.2020. Рекомендовано до друку 24.06.2020.

В огляді запропоновано короткий аналіз наукових досліджень щодо наявних дискримінаційних практик і нерівностей у галузі навчання іноземних мов, а також щодо можливих шляхів їх подолання. Подано анотований огляд відповідних публікацій у провідних наукових виданнях з методики навчання іноземних мов за період з 2011 року до 2020 року.

Ключові слова: дискримінація, бар'єри, нерівність, навчання іноземних мов, дослідження, науковий журнал.

Plotnikov E. A., Korobeinikova T. I. (Anti)discrimination practices, limitations and barriers in teaching foreign languages: annotated bibliography
Нежинский государственный университет имени Николая Гоголя; Университет имени Альфреда Нобеля, Днепр

В обзоре осуществлен краткий анализ научных исследований дискриминационных практик и неравноправия в контексте обучения иностранным языкам, а также возможных путей их преодоления. Представлен аннотированный обзор соответствующих публикаций в ведущих научных изданиях по методике обучения иностранным языкам за период с 2011 года по 2020 год.

Ключевые слова: дискриминация, барьеры, неравноправие, обучение иностранным языкам, исследования, научный журнал.

Plotnikov Y., Korobeinikova T. Nizhyn Gogol State University; Alfred Novel University, Dnipro
(Anti)discriminative practices, limitations and barriers in teaching foreign languages: annotated bibliography

This paper aims to investigate the discriminative practices and inequalities in foreign language teaching. The article systematically reviews the key studies conducted and published from 2011 to 2020 to reveal current trends and to show best research practices. All the analyzed publications represent the leading scientific journals in the field of language education.

Key words: discrimination, barriers, inequality, foreign language teaching, research, scientific journal.

Завдяки актуальним соціальним процесам у суспільстві на глобальному рівні тема дискримінації в освіті, зокрема під час навчання іноземних мов, привертає посилену увагу дослідників. В огляді запропоновано короткий перелік ключових публікацій, присвячених різним аспектам дискримінації, нерівності, обмежень і бар'єрів, що суттєво впливають на якість іншомовної підготовки на різних рівнях освіти. Передусім у наукових дослідженнях цього напрямку знаходять своє відображення такі теми, як:

- гендерна дискримінація в різних проявах (обмеження за статевими ознаками, сексизм, обмеження або утиск прав представників ЛГБТК спільноти);
- расова й етнічна дискримінація (обмеження за расовою та/або етнічною приналежністю; обмеження або утиск прав нацменшин і мігрантів);
- релігійна дискримінація (обмеження на ґрунті релігійної нетерпимості);

- дискримінація за соціальним статусом, походженням, класовою приналежністю;
- цькування та/або булінг у закладах освіти та поза їхніми межами (очно або онлайн);
- інклюзія (адаптація окремих груп учнів до навчання у специфічних/нових умовах, урахування потреб окремих категорій учнів у навчальних програмах і курсах)

Деякі з наведених в огляді статей спираються на критичну теорію раси (*Critical Race Theory*) – теоретичний та інтерпретаційний підхід, що досліджує виникнення раси й расизму в межах існуючих у суспільстві культурних способів вираження. В контексті цього підходу вчені намагаються з'ясувати, як на жертв системного расизму впливають культурні уявлення про расу і як може здійснюватися боротьба з расовими забобами (див., наприклад, Delgado & Stefancic, 2013).

Огляд охоплює 83 публікації у 18-ти журналах, що індексуються у наукометричній базі *Scopus*, належать до першого квартиля і були видані в останні десять років. До уваги бралися лише видання, присвячені загальним, а не специфічним проблемам прикладної лінгвістики та навчання іноземних мов.

Добірка не претендує на винятково повне охоплення публікацій з обраної тематики з огляду на багатомірність останньої та значний ступінь згадуваності в багатьох дослідженнях.

Для зручності читача основні тематичні напрямки, зазначені вище, позначаються біля кожного джерела в такий спосіб:

С – обмеження за статевими ознаками, сексизм, меншини, ЛГБТК.

Р – обмеження за релігійними переконаннями.

П – обмеження за соціальним статусом, походженням.

Н – обмеження за расовою приналежністю, національністю; нацменшини та мігранти.

Ц – цькування, булінг.

Б – бар'єри, інклюзія [за винятком випадків обмежених можливостей, пов'язаних зі здоров'ям], недосконале / дискримінаційне викладання.

2011

Б Anderson, J. (2011). Reshaping pedagogies for a plurilingual agenda. *Language Learning Journal*, 39(2), 135–147. <https://doi.org/10.1080/09571736.2011.573683>

Стаття спрямована на виявлення факторів, що впливають на реалізацію інклюзивного підходу до навчання мов і підтримки плюрилінгвізму. Такі фактори розглянуто в контексті комплексу ширших принципів викладання другої/іноземної мови. На основі інтерв'ю, проведених з викладачами арабської, урду й інших мов, які працюють у лондонських школах, запропоновано теоретичну модель курсу підготовки майбутніх учителів у Голдсмітському університеті Лондона.

Н П Madrid, D. (2011). Racial and social discrimination in the EFL class: The case of the Roma minority. *Porta Linguarum*, (15), 71–91.

У статті досліджується ставлення студентів і викладачів з Андалузії до соціальної та расової дискримінації під час вивчення іноземної мови (англійської) у групах, орієнтованих на ромську етнічну меншину. Проаналізовано основні положення критичної расової теорії та наявні дослідження щодо масштабів расової дискримінації в сучасному суспільстві. Досліджено, як учні та викладачі початкових, середніх і вищих закладів освіти оцінюють ставлення до учнів з різним соціальним та етнічним статусом, зокрема до ромської меншини. Результати дослідження демонструють, загалом, низький рівень дискримінації.

2012

H Haddix, M. M. (2012). Talkin' in the company of my sistas: The counter languages and deliberate silences of Black female students in teacher education. *Linguistics and Education*, 23(2), 169–181. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.linged.2012.01.003>

На основі критичної теорії раси автор вивчає погляди чорношкірих учителів-жінок на їхню расову ідентичність у розрізі того, як вони позиціонуються всередині і поза контекстом традиційної програми підготовки вчителів у США. За допомогою експериментальних методів дослідження з'ясовано особливості особистої й соціальної взаємодії таких учителів, а також усвідомлення власної ролі в межах та поза межами системи педагогічної освіти.

C Plesko, M. (2012). Rodové stereotypy v učebniciach francúzštiny ako cudzieho jazyka (Gender stereotypes in French as a Foreign Language Textbooks). *XLinguae*, 5(2), 28–34.

У статті розглянуто підручники з іноземних мов як одне з джерел гендерних стереотипів у ЄС. На думку автора, гендерні стереотипи мають непрямий вплив на економіку, що може призвести до хибних уявлень щодо професійної діяльності. Також обговорюється лінгвістична фемінізація та частота вживання фемінітивів у підручниках французької мови, що використовуються у словацьких закладах середньої освіти. Подано деякі пропозиції щодо поліпшення ставлення до працюючих і непрацюючих жінок.

BH Taylor-Leech, K., & Yates, L. (2012). Strategies for building social connection through English: Challenges for immigrants and implications for teaching English as a second language. *Australian Review of Applied Linguistics*, 35(2), 138–155. <https://doi.org/https://doi.org/10.1075/aral.35.2.01tay>

Стаття ґрунтується на даних тривалого дослідження іммігрантів неангломовного походження в рамках австралійської програми вивчення англійської мови для дорослих мігрантів. Аналіз їхньої розмовної взаємодії демонструє, що багато учасників мають низький рівень обізнаності про стратегії, використовувані для розширення можливості для взаємодії з іншими носіями англійської мови. Автори виявляють деякі обмеження використання соціальних стратегій, а також деякі способи взаємодії контекстуальних й індивідуальних факторів для учнів з різним рівнем володіння мовою. Стаття завершується практичними порадами щодо навчання іншомовних стратегій у програмах англійської мови для мігрантів. Отримані результати свідчать про те, що таке навчання може допомогти мігрантам розширити свій контакт з носіями мови та сприяти освітній і соціальній інклюзії.

2013

C Appleby, R. (2013). Desire in Translation: White Masculinity and TESOL. *TESOL Quarterly*, 47(1), 122–147. <https://doi.org/10.1002/tesq.51>

Стаття звітує про дослідження вчителів англійської мови чоловічої статі і розглядає способи формування їхньої ідентичності в контексті маскулінності й гетеросексуальності. Маскулінність і гетеросексуальність розглянуто як одні з традиційних компонентів самоідентичності вчителів іноземних мов, які працюють в японських комерційних школах *eikaiwagakko*. Проаналізовано самоідентифікацію у межах дихотомій “особисте-професійне”, “освітнє-комерційне”, “педагогічне-сексуальне” та виявлено суперечності, що впливають на професійну діяльність учителів. Також рекомендовано посилити увагу до гендерних і сексуальних аспектів як невід'ємної частини професійної діяльності й самоідентичності вчителів іноземних мов.

H Chang, B. (2013). Voice of the voiceless? Multiethnic student voices in critical approaches to race, pedagogy, literacy and agency. *Linguistics and Education*, 24(3), 348–360. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2013.03.005>

Автор використовує критичний і соціокультурний підходи до раси, мови та культури для вивчення міжсекторального досвіду багатонаціональної, поліетнічної групи учнів з робочих міських районів у період між початковою та старшою школами. Розглянуто навчальний процес,

орієнтований на критичну педагогіку, соціокультурне навчання й активне залучення спільноти. Подано аналіз осмислення учасниками дослідження свого досвіду щодо проблем раси, педагогіки тощо.

H Godley, A. J., & Loretto, A. (2013). Fostering counter-narratives of race, language, and identity in an urban English classroom. *Linguistics and Education*, 24(3), 316–327. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2013.03.006>

Дослідження аналізує контрнарративи, створені під час опрацювання навчальної теми щодо раси й ідентичності на шкільних заняттях з англійської мови. Розглянуто педагогічні та мовленнєві прийоми, які біла вчителька використовувала для створення контрнарративів під час роботи з афроамериканськими учнями. Продемонстровано, як вивчення англійської мови може сприяти створенню контрнарративів, що дають змогу боротися з расизмом і хибними уявленнями про расову ідентичність.

H Lewis, C., & Tierney, J. D. (2013). Mobilizing emotion in an urban classroom: Producing identities and transforming signs in a race-related discussion. *Linguistics and Education*, 24(3), 289–304. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.linged.2013.03.003>

Дослідження зосереджене на проявах емоцій у різних міських шкільних контекстах і з'ясовує, яким чином навчальний і соціальний досвід впливає на емоційну забарвленість расово забарвленого дискурсу. Емоцію розглянуто як дію, що пов'язана з мовою та ідентичністю та здійснюється учнями й учителями для трансформації текстів і знаків під час реалізації базових соціокультурних і семіотичних концепцій навчання мов.

H Rivers, D. J., & Ross, A. S. (2013). Idealized English Teachers: The Implicit Influence of Race in Japan. *Journal of Language, Identity and Education*, 12(5), 321–339. <https://doi.org/10.1080/15348458.2013.835575>

У статті вивчається імпліцитний вплив расового фактора на студентські опитування щодо вибору майбутніх неяпонських викладачів англійської мови в японському закладі вищої освіти. У процесі експерименту студентами були запропоновані для вибору профілі білих, азіатських і чорношкірих учителів англійської мови. Результати експерименту продемонстрували, що за умови спільності таких ознак, як вік, країна походження, володіння англійською мовою, володіння японською мовою і досвід викладання, студенти обирали білих вчителів. Проте у разі зміни ознак студенти демонстрували схильність до ідеалізованого бачення викладача, незалежно від расової приналежності.

H Shao-Kobayashi, S. (2013). “My dad is samurai”: Positioning of race and ethnicity surrounding a transnational Colombian Japanese high school student. *Linguistics and Education*, 24(3), 361–372. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.linged.2013.03.002>

Розглянуто практики та ідеологію расової й етнічної ідентичності, а також взаємини у межах групи старшокласників транснаціональної японської студентської спільноти в американській середній школі. Зокрема, продемонстровано, як расове / етнічне позиціонування студентів інтерпретується та репрезентується іншими людьми, а також те, яким чином учні взаємодіють, узгоджуючи власну расову й етнічну ідентичність, і намагаються вижити в середовищі, де вони були маргіналізовані. Дослідження висвітлює динаміку внутрішньо- та міжнаціональних відносин, а також існування “білої” ідеології у глобальному контексті.

H Thomas, E. E. (2013). Dilemmatic conversations: Some challenges of culturally responsive discourse in a high school English classroom. *Linguistics and Education*, 24(3), 328–347. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2013.03.004>

Подано результати дослідження, зосередженого на огляді діяльності вчителів англійської мови середніх шкіл, щодо аналізу власного навчального дискурсу в конфліктних ситуаціях. Проаналізовано способи використання навчальних текстів для обговорення расових проблем

з учнями. Автор закликає до подальшого дослідження культурно-адаптивного дискурсу, що може бути корисним для поглиблення розуміння процесів розвитку ідентичності та соціальної суб'єктності.

2014

Н П С Block, D., & Corona, V. (2014). Exploring class-based intersectionality. *Language, Culture and Curriculum*, 27(1), 27–42. <https://doi.org/10.1080/07908318.2014.894053>

На основі прикладів расової дискримінації демонструється взаємозв'язок між расовими, етнічними й гендерними характеристиками особистості. Автори стверджують, що дослідникам мови, культури й ідентичності необхідно звернути увагу на інтерсекціональні проблеми ідентичності, застосовуючи, за можливості, інтерсекційний підхід як продуктивний спосіб вивчення життя і досвіду індивідів у багатокультурних середовищах. Важливим аспектом інтерсекційного підходу є врахування особливостей соціальних класів для повнішого розуміння особистостей мігрантів у полікультурному суспільстві й освіті.

Н П Briscoe, F. M. (2014). “The Biggest Problem”: School leaders’ covert construction of Latino ELL families—Institutional racism in a neoliberal schooling context. *Journal of Language, Identity and Education*, 13(5), 354–373. <https://doi.org/10.1080/15348458.2014.958041>

Стаття зосереджена на дослідженні дискурсивної побудови самоусвідомлення латиноамериканських учнів, які вивчають англійську мову в контексті американської неоліберальної шкільної освіти. Автор називає неоліберальні практики шкільного дискурсу “інституційним расизмом” з огляду на тенденцію до ігнорування соціоекономічного статусу та приховану дискримінацію латиноамериканських учнів. Розглядаються також випадки контрдискурсу як способу протидії системній нерівності та соціальній несправедливості.

Н С Butorac, D. (2014). ‘Like the fish not in water’: how language and race mediate the social and economic inclusion of women migrants to Australia. *Australian Review of Applied Linguistics*, 37(3), 234–248. <https://doi.org/https://doi.org/10.1075/ara1.37.3.03but>

В основі статті – дослідження вивчення англійської мови мігрантами в Австралії в межах державних програм адаптації нового населення. Оволодіння англійською мовою згідно з такими програмами є одним з ключових елементів на шляху до соціальної й економічної інтеграції, але при цьому, на думку автора, ті, хто вивчають мову, розглядаються радше як лінгвістично неповноцінні, ніж як такі, хто стає на шлях формування багатомовної особистості. Крім того, в межах державних програм не акцентується той факт, що національність і стать багато в чому є визначальними для вивчення мови та соціальної адаптації мігрантів.

Б Chang, G. C.-L. (2014). Writing feedback as an exclusionary practice in higher education. *Australian Review of Applied Linguistics*, 37(3), 262–275. <https://doi.org/10.1075/ara1.37.3.05cha>

У статті проаналізовано, яким чином зворотний зв'язок, який тайванські студенти в австралійських закладах вищої освіти отримують під час виконання академічного письма, допомагає студентам повноцінно інтегруватися до академічної спільноти закладів. Результати дослідження демонструють, що не всі студенти отримують повноцінний зворотний зв'язок. Іноді завдання залишаються неоціненими. В деяких інших випадках рукописний зворотний зв'язок може бути нерозбірливим та/або містити лише поверхові шаблонні коментарі. Водночас у статті наведено приклади корисного, доступного й конструктивного зворотного зв'язку.

П Darvin, R., & Norton, B. (2014). Social class, identity, and migrant students. *Journal of Language, Identity and Education*, 13(2), 111–117. <https://doi.org/10.1080/15348458.2014.901823>

У статті використовується концептуалізація соціального класу з метою дослідження того, як класові відмінності в наднаціональних контекстах можуть впливати на соціальні й освітні траєкторії учнів. Перебуваючи у таких транснаціональних контекстах, соціальний клас відіграє значну роль для визначення життєвих траєкторій і способів, в які студенти-мігранти з різних

соціальних класів здійснюють навчальну діяльність. Водночас автори зазначають, що у дослідженнях мовної освіти соціальний клас залишається недостатньо вивченим порівняно з категоріями самоідентичності, етнічної приналежності, раси й статі.

H Dixon, S., & Angelo, D. (2014). Dodgy data, language invisibility and the implications for social inclusion: a critical analysis of indigenous student language data in Queensland schools. *Australian Review of Applied Linguistics*, 37(3), 213–233. <https://doi.org/10.1075/ara1.37.3.02dix>

У межах проєкту “Подолання мовного розриву” (*Bridging the Language Gap*) виявлено, що мовні компетентності учнів з числа корінних народів стають “непомітними” у декількох ключових аспектах шкільної системи: 1) існує безліч неточних, нелогічних і неповних даних про рідні мови учнів, а також про статус англійської мови як додаткової / діалекту (*EAL/D*). Як наслідок, мова не сприймається шкільними системами як значуща запорука успішності учнів; 2) Національна програма оцінювання грамотності (*NAPLAN*), що здійснює щорічне стандартизоване тестування, не збирає актуальну інформацію про мовний репертуар учнів і рівні володіння англійською мовою. Також розглянуто як причини зазначеної мовної “непомітності”, так і її наслідки для соціальної інтеграції студентів-аборигенів в систему освіти.

B Hawrylak, M. F., Wassell, B. A., & Lavan, S. K. (2014). Recursos y obstáculos que afectan a los estudiantes de inglés en las escuelas secundarias norteamericanas. *Porta Linguarum*, (22), 187–201.

У статті досліджуються структури, що впливають на навчальну діяльність та інклюзію учнів, зокрема на можливість вибору учнями ресурсів, необхідних для досягнення академічних і соціальних цілей. Емпірично доведено, що такими ресурсами є простір, час і відчуття підтримки. Водночас дослідники вказують на існування деяких бар'єрів, що перешкоджають реалізації навчальної інклюзії: неефективні навчальні практики, відсутність емпатії до студентів та їхнього досвіду, а також обмежений доступ до навчальних програм.

C Lee, J. F. K. (2014). A hidden curriculum in Japanese EFL textbooks: gender representation. *Linguistics and Education*, 27, 39–53. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2014.07.002>

Дослідження спрямоване на аналіз гендерної представленості у двох популярних серіях сучасних японських підручників для вивчення англійської як іноземної. Основну увагу приділено співвідношенню чоловіків і жінок, використанню гендерно маркованої і нейтральної лексики, способам звернення до жінок, а також загальним атрибутам і видам діяльності, пов'язаним з чоловіками й жінками. Зроблено спробу з'ясувати, чи справді японський уряд просуває на практиці гендерно рівне суспільство шляхом змін у практиці створення шкільних підручників. Отримані результати свідчать про поширене використання гендерно нейтральної лексики та нейтрального звертання *Ms* до жінок. Водночас у підручниках продовжує знаходити своє відображення бачення домінувальної ролі чоловіків у суспільстві та певні стереотипні образи.

C McEntarfer, H. K., & McVee, M. B. (2014). “What are you, gay?” Positioning in monologues written and performed by members of a gay-straight alliance. *Linguistics and Education*, 25, 78–89. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.linged.2013.09.008>

Автор використовує теорію позиціонування (*Positioning Theory*) для вивчення монологів, продукованих ЛГБТК-молоддю. У статті розглядається, як молодь позиціонує себе щодо традиційних наративів, що стосуються статі й сексуальності. Продемонстровано, як молодь реагує на ці наративи, створюючи нові смисли та фактично будуючи нові ідентичності. Автори аналізують два типи ситуацій: активізм і замовчування / відкидання. Розглянуто наслідки таких ситуацій для викладачів іноземних мов, які працюють на підтримку ЛГБТК-молоді.

P Vandrick, S. (2014). The role of social class in English language education. *Journal of Language, Identity and Education*, 13(2), 85–91. <https://doi.org/10.1080/15348458.2014.901819>

Стаття є коротким оглядом наявних досліджень щодо соціальних класів. Водночас у ній проаналізовано способи, за допомогою яких влада і привілеї грають помітну роль у мовній

освіті; досліджено роль колоніалізму й неолібералізму в загостренні соціальної стратифікації; вказано на взаємозв'язок соціального класу з іншими ідентичностями. Автори рекомендують приділяти підвищену увагу соціальному класу в дослідженнях іншомовної та педагогічної освіти як одному з факторів інклюзії учнів.

2015

Б Cruickshank, K. (2015). A framework for inclusion: plurilingual teachers in day and community schools. *Australian Review of Applied Linguistics*, 38(3), 155–171. <https://doi.org/10.1075/aral.38.3.05cru>

За твердженням автора, плуринлінгвальні вчителі часто стикаються з маргіналізацією в процесі пошуку роботи й упровадження професійної діяльності. У статті на основі даних інтерв'ю вчителів мовних шкіл досліджуються деякі аспекти професійної інклюзії вчителів іноземних мов, зокрема фактори, що визначають цінність роботи плуринлінгвальних педагогів, а також уміння, які вони привносять до своєї професійної діяльності. До важливих аспектів здійснення професійної інклюзії належать: ступінь відображення культурного/мовного різноманіття у шкільній програмі, вплив і роль участі громад у діяльності школи, підтримка професійного розвитку вчителів.

Ц Н Klein, W. (2015). Responding to bullying: language socialization and religious identification in classes for Sikh youth. *Journal of Language, Identity and Education*, 14(1), 19–35. <https://doi.org/10.1080/15348458.2015.988568>

У статті проаналізовано заняття із запобігання булінгу, що проводяться для учнів середньої школи сикхів у сикхському релігійному закладі в Каліфорнії. Наведено приклади ситуацій, коли деякі сикхські молоді люди піддавалися переслідуванням з боку своїх несикхських однолітків за носіння дастара (тюрбана). Детально досліджено заняття з мови, організовані для запобігання булінгу, на яких сикхська молодь розігрує спеціальні рольові ігри, що доповнюються дискусіями для оцінки дій жертв цькування й з'ясування шляхів протидії такій поведінці.

С Lee, J. F. K. (2015). Chairperson or chairman? – A study of chinese EFL teachers' gender inclusivity. *Australian Review of Applied Linguistics*, 38(1), 22–47. <https://doi.org/10.1075/aral.38.1.02lee>

Ураховуючи потенційний вплив дискурсу вчителів на використання іноземної мови учнями та розвиток їхньої гендерної ідентичності, дослідження спрямоване на вивчення ступеня потенційної мовної дискримінації, наявної у мові вчителів. Результати дослідження показали, що незважаючи на порівняно широке існування гендерних упереджень у китайських школах, мовна реформа, спрямована на уникнення сексизму, є помітно ефективною.

Н Mosley Wetzel, M., & Rogers, R. (2015). Constructing racial literacy through critical language awareness: a case study of a beginning literacy teacher. *Linguistics and Education*, 32, 27–40. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2015.03.014>

Тематичне дослідження зосереджується на взаємозв'язку між критичною мовною обізнаністю та расовою грамотністю. Автори аналізують, як європеїдний учитель-початківець під час вивчення теми раси й расизму на занятті з мови залучив свого афроамериканського учня до дискусії про “білих” і “темношкірих”. Дослідження може бути корисним для вчених, які вивчають расову грамотність за допомогою критичних підходів до дискурсу, а також для вчителів, що розробляють курси расової грамотності.

С Pérez-Sabater, C. (2015). Research on sexist language in EFL literature: Towards a non-sexist approach. *Porta Linguarum*, (23), 187–203.

У статті наведено результати дискурсивного аналізу, здійсненого для дослідження дискурсивних практик деяких найбільш репрезентативних підручників англійської мови, опублікованих в Іспанії. Аналіз вказує на недостатнє представлення жінок у підручниках, виданих

в останні десятиліття XX століття. На противагу цьому, зовсім інша ситуація спостерігається в матеріалах, розроблених згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, гендерне представництво в яких є збалансованим і недискримінаційним.

H Ruecker, T., & Ives, L. (2015). White native English speakers needed: the rhetorical construction of privilege in online teacher recruitment spaces. *TESOL Quarterly*, 49(4), 733–756. <https://doi.org/10.1002/tesq.195>

Стаття присвячена проблемі бачення ідеального вчителя іноземних мов як носія мови (“нейтівспікеризм”). Автори повідомляють про результати критичного дискурсивного аналізу текстових і візуальних особливостей 59-ти веб-сайтів, що набирають персонал для мовних шкіл Китаю, Японії, Кореї, Тайваню і Таїланду. Зазначається, що у переважній більшості випадків ідеальний кандидат є молодим, білим носієм англійської мови з певного кола країн. Спираючись на власний досвід роботи та критичну теорію раси, автори пропонують способи подолання “нейтівспікеризму” та привілейованості окремих расових й етнічних груп у галузі навчання іноземних мов.

B Schmidt, C., & McDaid, R. (2015). Linguistic barriers among internationally educated teachers in Ireland and Canada: a critical comparative analysis. *Australian Review of Applied Linguistics*, 38(3), 172–183. <https://doi.org/10.1075/ara1.38.3.06sch>

Спираючись на дані інтерв'ю та фокус-груп, отримані від учителів з іноземною освітою (походженням) в контексті двох різних досліджень, проведених в Ірландії та Канаді, автори статті виявляють, як національні/регіональні вимоги до іншомовної освіти стають бар'єрами для працевлаштування. Хоча обрані місця дослідження помітно розрізняються з точки зору розміру, міграційних і демографічних характеристик населення, деякі вчителі стикаються зі значними бар'єрами у процесі здійснення професійної діяльності в обох країнах. Автори вказують на два ключових моменти: 1) вимоги до знання мови для іноземних учителів мають супроводжуватися відповідною мовною підтримкою; 2) системи освіти повинні виходити за межі розуміння мови в одномовній площині з метою попередження знецінення багатого лінгвістичного репертуару багатомовних учителів. Аналіз спирається на концепцію плюрилінгвізму для обстоювання більш комплексного й інклюзивного підходу до оцінювання мовної компетентності вчителів іноземних мов.

H Thomas, E. E. (2015). “We always talk about race”: navigating race talk dilemmas in the teaching of English. *Research in the Teaching of English*, 50(2), 154–175.

У статті детально розглянуто навчальний дискурс двох учителів англійської мови (афроамериканець і біла жінка) в расово різноманітній середній школі. Проаналізовано використання різних стратегій для ведення расово забарвлених діалогів. Використовуючи інтерактивний етнографічний підхід, автор демонструє, як розмови про расу й етнічність можуть відкривати можливості для участі одних студентів, обмежуючи й виключаючи інших. Результати дослідження демонструють різні способи розв'язання такої проблеми за допомогою тактичного й стратегічного узгодження дій і дискурсу.

B Waters, A. (2015). ‘Orwellian’ discourse in ELT: a threat to professional diversity. *RELC Journal*, 46(1), 53–59. <https://doi.org/10.1177/0033688214555354>

Різноманітність думок про педагогіку в царині викладання англійської мови вимагають інклюзивності професійного дискурсу. Проте, на думку автора, така інклюзія часто є недосяжною через його занадто “оруелівський” характер. Автор проводить паралель з романом Оруела “1984” за такими ознаками: 1) існування професійної “новомови”, в якій значення слів узгоджується зі “схваленими” способами мислення, наприклад для трактування певних термінів; 2) “думкозлочини” (погляди, протилежні поглядам “правлячої партії”, розглядаються як неприйнятні), наприклад надмірне виняткове використання певного підходу або методу;

3) “дводумство” (одночасна віра в дві суперечливі ідеї) у поясненні деяких ідей. Стаття пропонує шляхи створення менш “оруелівської”, але більш репрезентативної форми професійного дискурсу.

2016

С Barozzi, S., & Ojeda, J. R. G. (2016). Sexual identities in EFL at primary school level: A pre-service teachers' perspective from Spain. *Porta Linguarum*, 2016(25), 9–20.

Стаття присвячена оцінці опитування десяти іспанських учителів іноземних мов початкової школи, що починають професійну кар'єру, щодо проблем сексуальної ідентичності. Опитування було сфокусоване на виявленні обізнаності вчителів з питаннями нетрадиційної сексуальної орієнтації, а також готовність обговорювати сексуальну ідентичність на заняттях з англійської мови в початковій школі. Отримані результати вказують на недостатню обізнаність учителів щодо особливостей ЛГБТК спільноти та низьку готовність залучати зазначену тематику до практики викладання у початковій школі.

Б Duran, C. S. (2016). “I want to do things with languages”: amale Karenni refugee's reconstructing multilingual capital. *Journal of Language, Identity and Education*, 15(4), 216–229. <https://doi.org/10.1080/15348458.2016.1194208>

У статті розглянуто, як біженець до США, що походить з народності Кая, розвинув багатомовність на шляху своїх численних транскордонних переміщень. Використовуючи цю ситуацію, як приклад, автор стверджує, що багатомовність є фундаментальною частиною будь-якої транснаціональної ідентичності. Ролі, які суб'єкт дослідження виконує поза межами формального шкільного навчання, були сформовані горизонтальними відносинами мов. Стаття пропонує звертати увагу на транснаціональну ідентичність дорослих студентів, їхні мовні практики поза межами закладу освіти та використовувати цю інформацію в процесі викладання іноземних мов.

Н Endo, R. (2016). Counternarrating racialized expectations at school: the diverse enactments of “non-dominant” identities among 1.5-generation Japanese immigrant youth. *Journal of Language, Identity and Education*, 15(4), 201–215. <https://doi.org/10.1080/15348458.2016.1193440>

Стаття досліджує здобуття освіти азіатськими підлітками-іммігрантами, аналізуючи вплив расових і мовних факторів на усвідомлення групою японської молоді (1,5 покоління) своєї “недомінантної” ідентичності як іммігрантів і зарубіжних студентів у США, в умовах міської середньої школи, яка публічно демонструвала місію інклюзивності, але на практиці знецінювала “недомінантні” культурні й мовні особливості. Отримані результати показують, як молодь оскаржувала існуючі ідеології та расові очікування у своїй школі за допомогою альтернативної літератури й інших різноманітних форм своєї ідентичності, наприклад, говорячи японською або Japanglish (суміш японської й англійської мов) і висловлюючи свою національну гордість шляхом публічної демонстрації націоналістичних і мовних символів.

С Б Moore, A. R. (2016). Inclusion and exclusion: a case study of an English class for LGBT learners. *TESOL Quarterly*, 50(1), 86–108. <https://doi.org/10.1002/tesq.208>

Автори досліджують розмовний клас англійської мови, організований групою ЛГБТ-людей в Японії. Мета дослідження полягала як у виявленні загальних навчальних потреб студентів, так і у з'ясуванні способів реалізації прав і виявленні специфічних потреб студентів, що належать до ЛГБТ-спільноти. Авторка використала прикладний тематичний аналіз для вивчення досвіду навчання цієї групи студентів у контексті комерційних освітніх систем.

Б Н С Motschenbacher, H. (2016). Inclusion and foreign language education: what linguistics can contribute. *ITL – International Journal of Applied Linguistics*, 167(2), 159–189. <https://doi.org/10.1075/itl.167.2.03mot>

У статті з лінгвістичної точки зору розглядається поняття інклюзії в контексті навчання іноземної мови. Розглянуто, як лінгвістичні дослідження можуть сприяти реалізації інклюзивної іншомовної освіти. Виділяються вузькі й широкі смисли освітньої інклюзії, вводиться поняття “мовний бар'єр”, виявляються різні способи прояву мовної ексклюзії, зокрема пов'язані з особливими потребами, етнічною приналежністю й гендером. Запропоновані шляхи здійснення подальших досліджень, спрямованих на реалізацію ефективних, лінгвістично обґрунтованих стратегій інлюзії. Зазначено, що найбільш перспективними в цьому плані є типологічний, дискурсивно-аналітичний та етнографічний підходи.

C Sauntson, H. (2016). Authenticating sexual diversity in school: examining sociolinguistic constructions of young people's sexual identities. *Journal of Language, Identity and Education*, 15(1), 17–31. <https://doi.org/10.1080/15348458.2016.1113812>

Використовуючи міждисциплінарний підхід, автори досліджують, яким чином група ЛГБТ-молоді усвідомлює свою сексуальну ідентичність у контексті шкільної освіти. Результати дослідження підтверджують, що у своїх школах представники ЛГБТ-спільноти потрапляють у ситуацію невизнання. Учасники дослідження висловлювали бажання позбутися таких інституційних практик і отримати можливість бути визнаними шляхом реалізації різних стратегій визнання.

Н Б Shin, J. (2016). Hyphenated identities of Korean heritage language learners: marginalization, colonial discourses and internalized whiteness. *Journal of Language, Identity and Education*, 15(1), 32–43. <https://doi.org/10.1080/15348458.2016.1113815>

Спираючись на дані, отримані в результаті здійснення аудиторних спостережень, аналізу письмових щоденників і проведення поглиблених інтерв'ю, автор досліджує структуру самоідентичності учнів, які вивчають іноземну мову і є мігрантами у 1,5-му та 2-му поколінні. Виявлено, що етнічна й расова ізоляція у суспільстві з білим домінуванням є більш помітною в 2-му поколінні, ніж в 1,5-му. Водночас, мігранти 1,5-го покоління схильні приймати свою расову, етнічну або дефісну ідентичність, не оцінюючи її з погляду домінувальної групи. Це, у свою чергу, дає їм змогу уникати почуття маргіналізації.

Н Б Shlossberg, P., & Cunningham, C. (2016). Diversity, instructional research, and online education. *Communication Education*, 65(2), 229–232. <https://doi.org/10.1080/03634523.2015.1098713>

У статті продемонстровано, як зосередження на питаннях різноманітності може збагатити дослідження навчальної онлайн комунікації. Положення, наведені у статті, впливають з досліджень авторів про можливості та виклики викладання різноманітності в мовних онлайн-курсах і доповнюються практичним досвідом викладання онлайн. Згідно з постулатами комунікативної педагогіки автори наголошують, що викладачі повинні здійснювати свою наукову та викладацьку діяльність, запобігаючи проявам расизму, сексизму, гомофобії та інших форм дискримінації.

C Staley, S., Leonardi, B., Staley, S., & Leonardi, B. (2016). Leaning in to discomfort: preparing literacy teachers for gender and sexual diversity. *Research in the Teaching of English*, 51(2), 209–229.

Автори розповідають про власний досвід підготовки групи вчителів середньої школи з питань інклюзивної освіти щодо гендерної й сексуальної різноманітності в контексті університетського курсу з методики. З'ясовано, що навчальні програми такого типу можуть приводити учасників у стан емоційної кризи. Серед джерел дискомфорту автори називають усвідомлення того, що вчителі тривалий час були безпосередніми учасниками дискримінації окремих груп учнів, а також нерозуміння способів реалізації інклюзивного навчання на практиці. Стверджується, що емоційний дискомфорт слід розглядати як продуктивне напруження під час професійної підготовки.

2017

H Flores, N., & Garcna, O. (2017). A critical review of bilingual education in the United States: from basements and pride to boutiques and profit. *Annual Review of Applied Linguistics*, 37, 14–29. <https://doi.org/10.1017/S0267190517000162>

В основі статті – спроба пов'язати інституціалізацію двомовної освіти з расовою формацією періоду пост-руху за громадянські права, що вбачала корені освітньої нерівності у психологічному стані “кольорового” населення, приховуючи таким чином справжні структурні бар'єри. Авторами здійснено ретельний філософський і соціальний аналіз проблеми білінгвізму в афро- й латиноамериканських громадах.

C H Glodjo, T. (2017). Deconstructing social class identity and teacher privilege in the second language classroom. *TESOL Journal*, 8(2), 342–366. <https://doi.org/10.1002/tesj.273>

Стаття є оглядом літератури, спрямованим на пояснення того, як соціальний клас, що є первинним аналітичним поняттям для розуміння ідентичності в навчанні іноземних мов, взаємодіє з ідентичністю вчителя. Автор стверджує, що протягом останніх десятиліть проблеми раси, гендеру й класу були в центрі уваги досліджень ідентичності учасників процесу вивчення іноземних мов. При цьому раса і гендер часто були привілейовані як первинні конструкти аналізу, в той час як дослідження класу отримували вторинний статус. Розглянуто постструктуралістські теорії ідентичності в галузі навчання іноземних мов. Обговорено концептуалізацію ідентичності вчителя та наведено результати дослідження расових привілеїв, щоб проілюструвати, яким чином привілей вчителя може бути результатом соціального позиціонування учнів.

H B Goldoni, F. (2017). Race, ethnicity, class and identity: implications for study abroad. *Journal of Language, Identity and Education*, 16(5), 328–341. <https://doi.org/10.1080/15348458.2017.1350922>

Дослідження звертається до теми засвоєння іноземної мови під час навчання за кордоном. За допомогою критичної теорії раси автори дослідили вплив расової, етнічної й класової приналежності темношкірого студента на процес навчання, засвоєння соціолінгвістичних знань і спілкування з носіями мови. Результати можуть бути корисними для організації навчання за кордоном у контексті подолання дискримінації та міжрасової ворожнечі.

C Johnson, L. P., & Johnson, L. P. (2017). Writing the self: Black queer youth challenge heteronormative ways of being in an after-school writing club. *Research in the Teaching of English*, 52(1), 13–33.

Автори дослідили зразки писемного мовлення трьох темношкірих квір-учнів середньої школи. Квір-учні конструювали власну ідентичність завдяки продукуванню писемних текстів на заняттях позакласного писемного клубу. Зроблено висновок про важливість персоналізованого писемного мовлення для трансформації традиційних уявлень про гендер і розширення меж “прийнятного” в умовах середньої освіти.

P Moreno-Morilla, C., Guzmán-Simón, F., & García-Jiménez, E. (2017). Los Hábitos de Lectura y Escritura en los Estudiantes de Educación Primaria: un Análisis Dentro y Fuera de la Escuela. *Porta Linguarum*, (Monograph 2), 117–137.

Автори дослідили різні фактори навчання читання та письма молодших школярів, беручи за основу соціо-економічний статус учнів. Виявлено відмінності в навчальних практиках залежно від віку й статусу учнів. Результати дослідження також підтверджують гіпотезу про те, що в контексті навчання читання та письма молодших школярів соціальні фактори мають вагомніше значення, ніж індивідуальні.

P H Novikova, Y. B., Gotovtseva, I. P., Lukina, A. A., & Sukhorukova, D. V. (2017). Exploring language errors in culturally diverse classrooms. *XLinguae*, 10(4), 369–380. <https://doi.org/10.18355/XL.2017.10.04.30>

У статті розглянуто дослідження помилок (фонетичних, граматичних, лексичних і стилістичних) у мовленні студентів з різним етнічним, релігійним і культурним походженням. Дослідження має на меті визначити проблеми, з якими можуть стикатися студенти нелінгвістичного закладу вищої освіти, а також окреслити можливі шляхи їх подолання. Водночас автори зазначають, що необхідність бути фасилітатором, який враховує етнічні й інші фактори, в процесі викладання ще більше ускладнює і без того важку роботу вчителя.

H O'Connor, B. H. (2017). Language out of place: transgressive semiotics and the lived experience of race in borderlands education. *Journal of Language, Identity and Education*, 16(3), 127–141. <https://doi.org/10.1080/15348458.2017.1283991>

Дослідження здійснене на основі концепції трансгресивної семіотики й орієнтоване на виявлення випадків, коли під час спонтанного мовлення простежуються питання расової (само)ідентифікації у середніх школах мексикано-американського прикордоння. Результати дослідження дають змогу стверджувати, що учні зазвичай уважно стежать за своїм і чужим мовленням для виявлення недоречностей, помилок тощо. Учні використовують семіотичні трансгресії як можливість виразити свій життєвий досвід у соціальному контексті.

H Roy, L. (2017). “So what’s the difference?” Talking about race with refugee children in the English language learner classroom. *TESOL Journal*, 8(3), 540–563. <https://doi.org/10.1002/tesj.286>

У статті досліджено професійне мовлення вчителів іноземних мов початкової школи, що стосується пояснення природи раси й етносу. Результати вказують на те, що вчителі мають звертати увагу на расові проблеми з точки зору запобігання їх проявам у навчальному процесі. Крім того, виявлено, що мігранти та біженці стикаються з расовими проблемами навіть у межах власних соціальних груп.

H Sosa, T. (2017). Recently I was in a fatal incident: personal narratives and social identities. *Linguistics and Education*, 42, 34–42. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.linged.2017.08.002>

Стаття побудована на дискурс-аналізі мовлення “проблемного” темношкірого учня 9-го класу на заняттях з англійської мови. Автор досліджує мовленнєву діяльність й особливості самоідентифікації учня в умовах перебування в межах стереотипних соціальних ролей під тиском негативних інституційних (на рівні школи) уявлень про нього.

2018

H Briceño, A., Rodríguez-Mojica, C., & Muñoz-Muñoz, E. (2018). From English learner to Spanish learner: raciolinguistic beliefs that influence heritage Spanish speaking teacher candidates. *Language and Education*, 32(3), 212–226. <https://doi.org/10.1080/09500782.2018.1429464>

У статті розглядаються наукові дослідження, присвячені аналізу мультимодальних текстів і практик, з метою визначення ролі та місця поняття раси/етнічності в освіті. Стаття зосереджена навколо таких тем: 1) дискурсивне конструювання раси у мовленні; 2) антирасистські й мультимодальні контрнарративи; 3) расова диференціація мультимодальної літератури для дітей і підлітків; 4) расові аспекти в музиці, образотворчому й виконавському мистецтві, цифрових медіа. Зазначається, що мультимодальні тексти набули широкого поширення у расовому дискурсі та поза його межами завдяки простоті поєднання інформації в різних модальностях (текстовій, візуальній, аудитивній) та можливостям швидкого розповсюдження онлайн.

C Caldas, B. (2018). Juxtaposing William and Graciela: exploring gender nonconformity through drama-based pedagogy in a dual-language classroom. *TESOL Journal*, 9(4), 1–13. <https://doi.org/10.1002/tesj.420>

Дослідження присвячене розгляду ролі драматичної педагогіки (*drama-based pedagogy*) у розвитку розуміння гендерних ролей учнями другого класу двомовної іспанської школи. Результати дослідження вказують на те, що засвоєння учнями ролей, які мають відхилення

від традиційних уявлень про гендерну відповідність, дають змогу не тільки розвинути комунікативну компетентність, але й пом'якшити гендерні стереотипи та поставити під сумнів системи, що підтримують гендерну стратифікацію.

Б П Р С Dyson, A. H. (2018). A sense of belonging: writing (righting) inclusion and equity in a child's transition to school. *Research in the Teaching of English*, 52(3), 236–261.

Авторка переконана, що дослідження грамотності в межах соціокультурного й партиципативного бачення навчального процесу повинні вирішувати проблему інституційної приналежності. Без почуття долученості до спільноти не існує ситуацій, які дають змогу успішно здійснювати навчання грамотності. Ідею перевірено за допомогою чотиримісячного спостереження за темношкірою дитиною під час зміни місця навчання з дитячого садка для бідних темношкірих до садка в районі, де переважно мешкають білі, які належать до середнього класу. Дитина стикнулася із низкою проблем, пов'язаних з расою, походженням, статтю, а також грамотності. Дослідження виявило суперечливу роль використання оцінки рівня грамотності людини для з'ясування повноти соціальної адаптації до нових навчальних умов.

Б Imbrenda, J. (2018). Developing academic literacy: breakthroughs and barriers in a college-access intervention. *Research in the Teaching of English*, 52(3), 317–341.

Грунтуючись на соціокультурних поглядах на навчання іноземних мов, дослідження фокусується на виявленні особливостей організації навчального курсу, спрямованого на підготовку учнів міської школи до навчання у закладах вищої освіти. Розглянуто бар'єри, що виникають на шляху адаптації учнів до системи університетської освіти. Запропоновано шляхи подолання таких бар'єрів у межах навчання писемного мовлення.

Н Johnson, L. L. (2018). Where do we go from here? : Toward a critical race English education. *Research in the Teaching of English*, 53(2), 102–124.

Автором запропоновано власну концепцію навчання англійської мови, спрямовану на вирішення проблеми білого супрематизму та расизму темношкірих у навчальному процесі. У процесі дослідження автор відповідає на такі дослідницькі запитання: 1) Що означає для автора викладати мову в контексті руху за расову справедливість? 2) Яке значення мають темношкірі в процесі вивчення мови? 3) Як можна використати досвід темношкірої молоді для реалізації педагогічної діяльності та навчальних програм? Стаття поєднує три взаємопов'язані історії, щоб показати, як запропонована концепція може бути операціоналізована для кращого розуміння руху #BlackLivesMatter у його історичному та сучасному вимірах.

Ц С Berry, K. (2018). LGBT bullying in school: a troubling relational story. *Communication Education*, 67(4), 502–513. <https://doi.org/10.1080/03634523.2018.1506137>

Goodboy, A. K., & Martin, M. M. (2018). LGBT bullying in school: perspectives on prevention. *Communication Education*, 67(4), 513–520. <https://doi.org/10.1080/03634523.2018.1494846>

LeMaster, B., & Hummel, G. (2018). We, bully: on politicizing compulsory bullying. *Communication Education*, 67(4), 520–527. <https://doi.org/10.1080/03634523.2018.1506138>

Rudick, C. K., & Dannels, D. P. (2018). “Yes, and ... *”: continuing the scholarly conversation about anti-LGBT bullying in K-12 education. *Communication Education*, 67(4), 528–531. <https://doi.org/10.1080/03634523.2018.1503311>

Серія коротких есе у розділі “Форум злободенних проблем” (*Wicked Problems Forum*) одного з номерів журналу *Communication Education* на тему булінгу представників ЛГБТК-спільноти в школах й інших закладах освіти. Авторами розглянуто різні аспекти проблеми, проаналізовано наявні дослідження та статистичні дані, запропоновано шляхи покращення ситуації.

Б McGinnis, T. A. (2018). “La Vida de los Emigrantes”. *English Teaching: Practice & Critique*, 17(4), 400–418. <https://doi.org/10.1108/etpc-05-2017-0076>

У центрі статті – історії старшокласників, що іммігрували до Сполучених Штатів з центральноамериканських країн і поділилися враженнями від процесу адаптації до нових умов життя на заняттях з англійської мови шляхом заповнення двомовних (іспанська/англійська) цифрових щоденників. Автор досліджує, як розповідь історій про складнощі імміграції дає можливість молоді реагувати на політичні й емоційні виклики шляхом створення соціально-політичних наративів.

H Mills, K. A., & Unsworth, L. (2018). The multimodal construction of race: a review of critical race theory research. *Language and Education*, 32(4), 313–332. <https://doi.org/10.1080/09500782.2018.1434787>

У межах дослідження аналізується ставлення іспаномовних студентів – майбутніх учителів до академічного дискурсу, який може сприяти або, навпаки, перешкоджати рішенням стати білінгвальними вчителями. Емпіричні дані складаються з 11 інтерв'ю, опрацювання яких дало змогу дізнатися, що більшість з майбутніх учителів була обізнана лише про англійськомовні навчальні контексти і не володіла інформацією про двомовне навчання і можливу кар'єру в ньому. Учасники інтерв'ю розглядають двомовне навчання як шлях до справедливіших освітніх можливостей для всіх груп учнів, що підтверджує необхідність підготовки білінгвальних учителів, здатних втілювати ідею мовного й етнічного балансу в закладах освіти різних рівнів.

H Morita-Mullaney, T. (2018). The intersection of language and race among English learner (EL) leaders in desegregated urban Midwest schools: a LangCrit narrative study. *Journal of Language, Identity and Education*, 17(6), 371–387. <https://doi.org/10.1080/15348458.2018.1494598>

У дослідженні з'ясовано, як “лідери вивчення англійської” (*English Learner leaders*) формують вдасну мовну й етнічну ідентичність у контексті расово десегрегованих міських шкільних округів. Одним із основних завдань лідерства, разом зі сприянням вивченню мови, є реалізація міжрасового, крослінгвістичного діалогу. Стверджується, що такий міжрасовий діалог є необхідним для створення рівних можливостей під час вивчення іноземної мови.

H Przymus, S. D., & Kohler, A. T. (2018). SIGNS: Uncovering the mechanisms by which messages in the linguistic landscape influence language/race ideologies and educational opportunities: linguistics and education. *Linguistics and Education*, 44, 58–68. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2017.10.002>

Стаття розглядає індекс “Semiotic Index of Gains in Nature and Society” (SIGNS) як приклад потенційної системи аналізу лінгвістичного різноманіття, яка дає змогу дослідити: 1) історичні й синхронічні перспективи території, 2) інформацію про синтагматичні й парадигматичні вісі, 3) елективну й непрямую зворотню індексальність, 4) соціальні міфи, 5) інформаційні повідомлення як метоніми/метафори. За допомогою SIGNS автори проаналізували 30 шкільних районів у одному з американських прикордонних міст південно-західного регіону та, певною мірою, несподівано виявили, що у випадку більш заможних районів має місце переважання іспанської мови над англійською під час індексування інформації системою. Як наслідок у таких районах вірогідність реалізації білінгвального навчання стає помітно вищою. Загалом дослідження демонструє, як семіотика, білінгвальна освіта та дослідження лінгвістичного різноманіття здатні забезпечити міждисциплінарний підхід до розуміння побудови мовного середовища і його впливу на етнічні ідеології та доступ до освіти.

P Rascón Moreno, D. J., & Bretones Callejas, C. M. (2018). Socioeconomic status and its impact on language and content attainment in CLIL contexts. *Porta Linguarum*, 2018(29), 115–135.

У центрі дослідження – соціоекономічний статус учнів як фактор впливу на процес реалізації предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL). Розглянуто рівень володіння іноземною мовою двомовними учнями в початкових й обов'язкових середніх школах східної Андалусії. Наведено детальне порівняння результатів навчання з тими, які учні отримують під час традиційного навчання іноземних мов. Автори аналізують відмінності в мотивації,

вербальному інтелекті та позашкільному навчанні, а також еволюцію учнів від початкової до обов'язкової середньої освіти. Здійснено дискримінантний аналіз з метою визначення того, яка з варіюваних пояснює найбільшу дисперсію в результатах.

Н Р П С Swartz, O., & McGuffey, L. W. (2018). Migrating pedagogy in American universities: cultivating moral imagination and social justice. *Communication Education*, 67(1), 102–109. <https://doi.org/10.1080/03634523.2017.1390240>

Автори акцентують увагу на дискримінації африканських студентів-мігрантів в американських університетах. Багато студентів з цієї категорії залишаються лише частково інтегрованими до студентських спільнот через особливості матеріального стану, етнічної приналежності та/або сексуальної орієнтації. При цьому іммігранти-мусульмани потрапляють до особливої групи ризику з огляду на специфічні політики та дискурс адміністрації навчальних закладів. Існуючі імміграційні режими та суспільні стереотипи перешкоджають реалізації основних прав і свобод мігрантів, програми підтримки часто навіть сприяють посиленню расизму. Расизм офіційної імміграційної політики відображає суспільні уявлення, сприяє розвитку міжетнічної нетерпимості й заохочує політику виключення.

2019

Н Chararro, S. E. (2019). But mom! I'm not a Spanish boy: raciolinguistic socialization in a two-way immersion bilingual program. *Linguistics and Education*, 50, 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2019.01.003>

Статтю присвячено аналізу впливу расової приналежності та соціального класу учнів на соціалізацію під час вивчення іноземної мови методом двомовної імерсії. Для позначення цього процесу автор пропонує термін “расолінгвістична соціалізація”. “Расолінгвістична соціалізація” відображає способи, за допомогою яких расова приналежність і приналежність до певного соціального класу учнів впливають на сприйняття й оцінку мовних здібностей і грамотності. Разом з тим автор аналізує взаємозв'язок класових / расових привілеїв з процесом розвитку комунікативної компетентності, а також негативний вплив несприятливого соціально-економічного становища на мовні здібності.

Н Р Б Duran, C. S. (2019). On issues of discrimination and xenophobia: what can TESOL Practitioners do to support and advocate for refugee students? *TESOL Quarterly*, 53(3), 818–827. <https://doi.org/10.1002/tesq.523>

Автор акцентує увагу на освітній інклюзії біженців, використовуючи як приклад сомалійських біженців у школах Міннесоти. В процесі дослідження було виявлено, що поліція, шкільна адміністрація та педагоги здійснювали дискримінаційні практики щодо цієї групи біженців. Прикладами таких практик були лайка, образи, расове профілювання тощо. Складнощі, викликані такими діями, доповнили інші вже існуючі проблеми учнів-біженців, як наприклад, обмеженість доступу до навчання, фінансові труднощі та травматичний досвід.

Н Flores, N., & Rosa, J. (2019). Bringing race into second language acquisition. *Modern Language Journal*, 103(S1), 145–151. <https://doi.org/10.1111/modl.12523>

Автори підкреслюють необхідність структурних змін у дослідженнях засвоєння другої мови з метою розгляду білінгвізму з расолінгвістичної точки зору. Основна увага в дослідженні приділяється двомовності американських студентів, що походять з бідних родин і дискримінуються за расовою ознакою. Такі студенти часто розглядаються системою формальної освіти як проблемні та потребують особливих умов адаптації в закладах освіти.

С Govender, N.N. (2019). Critical literacy and critically reflective writing: navigating gender and sexual diversity. *English Teaching: Practice & Critique*, 18 (3), 351–364. <https://doi.org/10.1108/ETPC-09-2018-0082>

Стаття спрямована на вивчення того, як особисте, афективне письмо може допомогти вчителям і учням 1) примиритися з гендером як соціальною практикою; 2) знайти себе у владних і маргіналізованих відносинах; 3) подолати внутрішні суперечності, що з'являються внаслідок особистісної і соціальної трансформації. Автор аналізує, як студенти 2-го курсу бакалаврату педагогіки в університеті Йоганнесбурга (ПАР) опановували питання гендеру та сексуальної різноманітності в курсі критичної грамотності. Отримані результати свідчать про необхідність регулярної критично-рефлексивної писемної діяльності, а також про потребу продовження досліджень у галузі критичної грамотності.

Н Harris, T. M., & Lee, C. N. (2019). Advocate-mentoring: a communicative response to diversity in higher education. *Communication Education*, 68(1), 103–113. <https://doi.org/10.1080/03634523.2018.1536272>

На думку автора, освітні програми в переважно “білих” навчальних закладах США уражені проблемою справедливого й рівного представництва як серед студентів, так і викладачів. Дані, отримані під час дослідження, сигналізують про наявність расових проблем у системі післявузівської освіти, зокрема: 1) вища освіта залишається переважно білим інститутом у суспільстві; 2) в академічних колах недостатньо викладачів з іншим, ніж білий, кольором шкіри, щоб бути зразками для наслідування, наставниками і захисниками для аспірантів з таким самим кольором шкіри. Автори вважають, що вкрай важливо докласти зусиль для створення нової моделі наставництва (*mentoring*), за допомогою якої вдасться усунути бар'єри на шляху до академічного та професійного успіху для цієї важливої групи населення.

Б Hosek, V.A. & Handsfield, L.J. (2019). Monological practices, authoritative discourses and the missing “C” in digital classroom communities. *English Teaching: Practice & Critique* 19 (1), 79-93. <https://doi.org/10.1108/ETPC-05-2019-0067>

Мета дослідження полягала у вивченні діяльності вчителів у цифрових шкільних спільнотах. Дослідження виявило, що рішення, які приймають вчителі, часто мають монологічний, а не діалогічний характер і відзначаються помітним рівнем авторитарності. З-поміж причин такої ситуації автори наводять протекціоністські політики шкіл, відсутність уваги до цього аспекту діяльності у програмах з підвищення професійної майстерності вчителів. Запропоновано можливі шляхи подолання проблеми.

Б Ivanova, R. (2019). Using “where I’m from” poems to welcome international ESL students into U.S. academic culture. *TESOL Journal*, 10(2), e00399. <https://doi.org/10.1002/tesj.399>

У статті висувається ідея організації навчання писемного мовлення у спосіб, який дасть змогу іноземним студентам почуватися частиною університетської спільноти. Пропонується залучити до процесу навчання іншомовного писемного мовлення на першому курсі закладу вищої освіти завдання з написання вірша “*where I'm from*” (“Там, звідки я”). Автори стверджують, що виконання такого завдання сприятиме також розвитку компетентності у писемному мовленні та загальній академічній успішності.

Б Н Krone, B. (2019). Embodied refusals and choreographic criticalities: seventh grade boys of color writing “Mute”, *English Teaching: Practice & Critique*, 18 (4), 415-428. <https://doi.org/10.1108/ETPC-03-2019-0031>

Мета статті – описати роботу групи семикласників середньої школи над проектом зі створення оповідей. Під час виконання проекту хлопчики (один – латиноамериканського походження, п'ятеро – темношкірі) створили безголосого, безликого, безрасового супергероя на ім'я “*Mute*” (німий). Застосовуючи феміністичні, расово забарвлені підходи, автор стверджує, що у креативному просторі продукування оповідей втілення у матеріальній формі є інструментом, який відображає соціальні наративи і допомагає позбавлятися расових стереотипів.

Н С Ц Linvill, D. L. (2019). Addressing social media dangers within and beyond the college campus. *Communication Education*, 68(3), 371–380. <https://doi.org/10.1080/03634523.2019.1607885>

Статтю присвячено аналізу впливу соціальних медіа на побудову інклюзивного й толерантного університетського середовища. Розглянуто фактори впливу нових медіа на суспільство й освіту в історичному та психологічному розрізах. Окреслено наявні та потенційні проблемні моменти, пов'язані з небезпекою створення середовищ нетерпимості та ворожнечі. Водночас автори закликають до неупередженої, реалістичної оцінки соціальних медіа.

С Б Moore, A. R. (2019). Interpersonal factors affecting queer second or foreign language learners' identity management in Class. *Modern Language Journal*, 103(2), 428–442. <https://doi.org/10.1111/modl.12558>

Статтю присвячено дослідженню проблеми створення інклюзивного навчального середовища для квір-учнів під час вивчення іноземних мов. З'ясовано як поведінка інших учнів у класі впливає на сексуальну самоідентичність квір-учнів. Зазначається, що квір-учні активно використовують декілька типів сигналів для демонстрації готовності розкрити свою негетеронормативну ідентичність.

С Б Paiz, J. M. (2019). Queering practice: LGBTQ+ diversity and inclusion in English language teaching. *Journal of Language, Identity and Education*, 18(4), 266–275. <https://doi.org/10.1080/15348458.2019.1629933>

Стаття надає критичну оцінку та коментує проблему створення інклюзивних навчальних просторів для учнів з ЛГБТК+ ідентичністю. Обґрунтовано потребу підготовки вчителів, здатних реалізувати таку діяльність на практиці, а також особливості розроблення відповідних іншомовних навчальних матеріалів. Окреслено найефективніші шляхи запровадження інклюзивного навчання.

С Shapiro, R. (2019). Transnational networks of literacy and materiality: coltan, sexual violence, and digital literacy. *College English*, 82(2), 204–225.

Підрунтя статті полягає в аналізі соціальних, економічних і фізичних наслідків видобутку колтана в Демократичній Республіці Конго (ДРК). За допомогою феміністичного аналізу автор розглядає проблему створення матеріалів для навчання читання та письма, беручи до уваги особливості навчального процесу, видобуток колтана та сексуальну дискримінацію жінок. Зазначається, що матеріали для навчання читання та письма мають справляти, крім іншого, соціальний вплив на учня та мати антидискримінаційний характер.

Б Stadler-Heer, S. (2019). Inclusion. *ELT Journal*, 73(2), 219–222. <https://doi.org/10.1093/elt/ccz004>

Подано загальний огляд поняття “інклюзія” в контексті навчання іноземних мов, проаналізовано ключові терміни та розуміння інклюзії з точки зору Ради Європи й інших організацій.

Н Subtirelu, N. C., Borowczyk, M., Thorson Hernández, R., & Venezia, F. (2019). Recognizing whose bilingualism? A critical policy analysis of the Seal of Biliteracy. *Modern Language Journal*, 103(2), 371–390. <https://doi.org/10.1111/modl.12556>

Автор досліджує потенційні дискримінаційні моменти та випадки нерівності в реалізації програми “*The Seal of Biliteracy*” (“Печатка двомовності”). Програму спрямовано на стимулювання багатомовності у закладах середньої освіти США. Отримані результати й авторські висновки можна розподілити за трьома напрямками: 1) розробники програми орієнтувалися на розвиток іншомовної освіти, не беручи до уваги можливий мовний досвід дітей, які належать до національних меншин; 2) учні, які вивчають іноземну мову в школі, отримують перевагу згідно з політикою програми; 3) школи з високою часткою учнів з бідних та/або “небілих” родин менше беруть участь у програмі, що створює враження існування привілеїв за расовою та класовою ознакою.

2020

Б Н Cardoza, JA, Brown, KM. (2020). Supporting newly arrived Latinx students in upper elementary mathematics through one way dual language approaches. *TESOL Journal* 11(2). <https://doi.org/10.1002/tesj.487>

У статті розглянуто результати дослідження, проведеного у міській початковій школі в США з метою виявлення особливостей адаптації мігрантів до нових навчальних умов. Проаналізовано результати щоквартальних тестів з математики латиноамериканських учнів 4-го і 5-го класів, які вивчають математику іспанською або англійською мовою. Як і передбачалося авторами дослідження, емпіричні дані виявили, що латиноамериканські учні, які отримують математичне навчання іспанською мовою, демонструють вищі результати порівняно з тими, хто вивчає математику англійською мовою.

Б Н Koirala, S. (2020). Toward a negotiated autonomy: culture, teaching perceptions, and participation of Bhutanese refugees in an adult migrant English program in Australia. *TESOL Journal* 11(1). <https://doi.org/10.1002/tesj.460>

У статті досліджено, яким чином дорослі мігранти, які вивчають англійську мову, реагують на навчальні стратегії, спрямовані на розвиток навчальної автономії. Досліджено вплив передміграційного досвіду на розвиток автономного навчання. Емпіричні дані було отримано шляхом аудиторних спостережень і ретроспективних інтерв'ю з бутанськими студентами-біженцями і викладачами в межах програми англійської мови для дорослих мігрантів в Австралії. Унаслідок дослідження виявилось, що передміграційний досвід студентів-біженців, а також їхнє розуміння процесу навчання чинять негативний вплив на реалізацію навчальної автономії.

Б Leah E. LeFebvre, Heather J. Carmack & Joshua R. Pederson (2020) "It's only one negative comment": women instructors' perceptions of (un)helpful support messages following hurtful course evaluations, *Communication Education*, 69 (1), 19-47, DOI: 10.1080/03634523.2019.1672879

Дослідження зосереджено на проблемі надання соціальної підтримки в специфічних контекстах і ситуаціях, а також на впливі такої підтримки на інституційні макроструктури комунікативних актів. Автори стверджують, що звична для багатьох закладів вищої освіти оцінка навчальної дисципліни студентами може бути не тільки ефективним інструментом забезпечення внутрішньої якості освітньої програми, але й комунікативним студентським простором для написання коментарів. Проте іноді такі коментарі сприймаються викладачами як образливі або шкідливі. Метою дослідження було з'ясування того, хто може надавати підтримку жінкам-викладачам, які стикнулися з такою ситуацією, а також способи надання такої підтримки. З'ясовано, що найефективнішими видами підтримки є колективна взаємодія та ситуативна підтримка, а найменш ефективними – мінімізація та негативна оцінка.

С П Н Richardson, E. (2020). Centering Black mothers' stories for critical literacies. *English Teaching: Practice & Critique* 19 (1), 21-33. <https://doi.org/10.1108/ETPC-05-2019-0078>

У статті наведено історії темношкірих матерів, маючи на меті наголосити на великому обсязі роботи з навчання читання та письма, яку вони здійснюють для себе та своїх дітей. Автор намагається змінити стереотипні погляди на цю категорію населення та продемонструвати, як вони взаємодіють з проблемними ситуаціями, пов'язаними з расою, гендером і соціальною стратифікацією. Виявлено, що наратив таких жінок може бути продуктивно контекстуалізований задля отримання уявлення про дискримінаційні обмеження, пов'язані з особистою та соціальною ідентичністю.

Б Simpson, J. (2020). Navigating immigration law in a "hostile environment": implications for adult migrant language education. *TESOL Quarterly*, 54(1), 488-511. doi:10.1002/tesq.558

Автор аналізує вимоги до володіння мовою мігрантами, які стикаються з британським імміграційним законодавством, а також відображення цих вимог у мовній освіті дорослих

мігрантів. Стаття спирається на дані, отримані під час дослідження мовленнєвої діяльності адвоката та його клієнтів в юридичній консультаційній службі міста Лідс (Великобританія), зокрема на інтерв'ю і записи комунікативної взаємодії адвоката та клієнта. Автор вказує на слабкий зв'язок потреб спілкування в юридичній площині зі змістом мовного навчання мігрантів. Зазначається необхідність відповідних змін на інституціональному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

Delgado, R. & Stefancic, J. (Eds.). (2013). *Critical race theory: the cutting edge* (3rd ed.). Philadelphia: Temple University Press.